

Türkiye’de Eğitim ve Öğretim Konulu Engellilerle İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin İncelenmesi

Hasan Şahin Kızılcık

Gazi Üniversitesi, Ankara

Problem Durumu

Birçok alanda yapılan bibliyometrik analizlerle araştırma eğilimleri ve yayın profilleri ortaya konmuştur. Sistematik derlemeler politika veya uygulama kararları vermek zorunda olanlar için kolayca erişilebilir bir biçimde araştırma bulgularını sentezlemeye yaramaktadır (Yılmaz, 2021). Bunlardan bazıları belirli bir akademik derginin analizini yaparken, bazıları ise belirli bir konudaki yayınların analizini yapmaktadır. Bunun yanı sıra, bazıları konu ve yayın türü açısından sınırlamalar getirmektedir. Bunun amacı, belirli bir konuda belirli bir yayın türündeki çalışmaları analiz ederek o yayın türündeki o konuya ilişkin araştırma eğilimlerini belirlemektir.

Lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini yapmak, lisansüstü tez danışmanlarına ve lisansüstü eğitim almakta olan öğrencilere yol gösterebilir. Böylece belirli alanda alanyazında yer alan eksikler ve eğilimler açık bir biçimde görülebilir. Türkiye’de 1985’ten itibaren özel eğitim alanı başta olmak üzere birçok alandaki eğitim çalışmaları içinde engellilere yönelik çalışmalar lisansüstü düzeyde kendine yer bulmuştur.

Alanyazında; turizm alanında (Aksöz ve Yücel, 2020; Cevizkaya, İlsay ve Avcıkurt, 2014), girişimcilik alanında (Durak, Gürler ve Öztürk, 2021), sosyal hizmetler alanında (Kılıç, 2021) engellilere yönelik olarak yapılmış çalışmaların bibliyometrik analizleri bulunabilmektedir. Ayrıca özel eğitime yönelik SSCI’de taranan dergilerde yayınlanan makalelerin bibliyometrik analizi yapılmıştır (Guner Yıldız, Ayhan Melekoğlu ve Tunç Paftalı, 2016). Özel eğitime yönelik ülkemizde yayınlanan lisansüstü tezlere yönelik en son bibliyometrik analiz çalışması 2014 yılında 72 tezdten oluşan bir akpsamda yapılmıştır (Coşkun, Dünder ve Parlak, 2014). Bu yalnızca bir anabilim/bilim dalında yapılmış olan engellilere yönelik eğitim ve öğretim konulu çalışmalar üzerinde sekiz yıl öncesinin alanyazınının analizi biçiminde bir çalışma idi. Ancak aradan geçen süre ve ayrıca diğer anabilim/bilim dallarında yapılan lisansüstü tezler göz önüne alındığında, çalışmanın daha geniş kapsamlı olarak yeniden yapılması gerekli hale gelmiştir. Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de engellilere yönelik eğitim ve öğretim konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik incelemesini yapmaktır.

Araştırma Yöntemi

Araştırma, bibliyometrik bir çalışmadır. Ellegaard ve Wallin (2015), yazılı yayınların nicel analizini sağlamak için bibliyometrik yöntemler kullanıldığını belirtir ve bunun, belirli bir yazarın çalışmaları veya ulusal çalışmaların ya da belirli bir konuya ilişkin çalışmaların bibliyografyaları biçiminde olabileceğini söylerler. Genellikle coğrafi (Lin 2012; Zhuang ve diğerleri. 2013) veya zaman periyotları içindeki gelişme (Huffman ve diğerleri. 2013) dahil olmak üzere kurumsal yönler veya literatür ve yazarlık türleri (White ve McCain 1998) ortaya konabilir. Araştırmanın amacı doğrultusunda, Ulusal Tez Merkezi’nin veri tabanında “engelli” anahtar sözcüğü ile lisansüstü tezler aranmıştır. Bulunan toplam 1334 kayıt içinde “eğitim ve öğretim” konulu olan 463 lisansüstü tez olduğu belirlenmiştir. İçinde bulunduğumuz 2022 yılı henüz tamamlanmadığından yalnızca iki kayıt bulunmaktaydı. Bu nedenle araştırma verileri 2021 yılına dek olan kayıtları kapsayacak biçimde 461 lisansüstü tez ile gerçekleştirilmiştir. Tezlerin bilgileri bilgisayar yardımıyla tablolanmış ve grafikler yardımıyla görselleştirilmiştir. Bu aşamada; tezlerin kabul tarihleri, yüksek lisans veya doktora tezi olma durumlarına göre türleri, yıllara göre tez türlerinin dağılımı, tez yazarlarının cinsiyetlerinin dağılımı, tez türüne göre tez yazarlarının cinsiyet dağılımı ortaya konmuştur. Tezlerin Türkçe dışında yayınlandığı diller ve bunların dağılımı

belirlenmiştir. Tezlerin odaklandığı engel türlerine göre sınıflama yapılmıştır. Bu engel türüne göre hem yayın yılı hem de yazarların cinsiyeti bilgileri karşılaştırılmıştır. Ayrıca tezlerin odaklandığı engel türüne göre tez türü bilgilerinin de istatistiği çıkarılmıştır. Bunun yanında, tezlerin hangi üniversitelerde ve hangi anabilim dallarında yapıldığı, tezlerin hangi bilim dalını öğretimi/edimini kapsadığı incelenmiştir. Ek olarak, tezlerin odaklandığı engel türüne ve yayın yılına göre tezlerin yapıldığı üniversite ve anabilim dalı bilgilerinin dağılımı da belirlenmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz tekniklerinden yararlanılmıştır. Verilerin grafiklerle görselleştirilmesine özen gösterilmiştir.

Beklenen/Geçici Sonuçlar

Çalışma kapsamında, 374 (%81) yüksek lisans, 86 (%19) doktora tezi bulunmaktadır. İlk yüksek lisans tezi 1985'te, ilk doktora tezi ise 1986'da farklı yazarlar tarafından yapılmıştır. En çok yüksek lisans tezi yazılan yıl 35 tez ile 2009 yılıdır. Ancak 33 yüksek lisans ve 3 doktora tezinin yazıldığı 2019 yılı en çok tezin yazıldığı yıldır. En çok sayıda (12 adet) doktora tezi 2017 yılında yazılmıştır. Diğer yandan 1991 ve 1992 yıllarında hiç tez yazılmamıştır. Toplamda 448 farklı yazar tarafından (Yedisi erkek, altısı kadın 13 yazarın hem yüksek lisans hem de doktora tezi çalışma kapsamındadır) yapılan tezlerin %62'si kadın, 159'u %34'ü erkek yazarlar tarafından kaleme alınmıştır. Yazarın %4'ünün ise cinsiyeti belirlenememiştir. Tezlerin %47'si zihinsel engellilerle ilgili iken, %22'si işitme engellilerle, %14'ü görme engellilerle ilgilidir. Geri kalan %17'lik dilim ise engellilerle ilgili genel konularla, çeşitli ortopedik engellilerle veya çok engellilerle ilgili çalışmalardır. Tezlerin 19'u İngilizce, biri ise Kırgızca yazılmıştır. Geri kalan tezlerin tümü Türkçedir. Analizler sürmektedir.

Kaynakça

Aksöz, E. O. & Yücel, E. (2020). Engelli Turizmi Alanındaki Lisansüstü Tezlerin Bibliyometrik Analizi, *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 388-404. DOI: 10.26677/TR1010.2020.319

Cevizkaya, G., İlsay, S., & Avcıkurt, C. (2014). Turizm Alan Yazınında Engelliler ile İlgili Çalışmaların Bibliyometrik Profili (2000-2013). *Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 2, 101-108.

Coşkun, İ., DüNDAR, Ş., & Parlak, C. (2014). Türkiye'de Özel Eğitim Alanında Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi (2008-2013). *Ege Eğitim Dergisi*, 15(2): 375-396.

Durak, H., Gürler, G., & Öztürk, O. (2021). *Engelli girişimciliği literatürünün bibliyometrik analizi: genel bir değerlendirme*. 6th International EMI Entrepreneurship & Social Sciences Congress, 16-18 September, Aksaray.

Ellegaard, O. & Wallin, J.A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact?. *Scientometrics*, 105, 1809–1831.

Guner Yıldız, N., Ayhan Melekoğlu, M., & Tunç Paftalı, A. (2016). Türkiye'de Özel Eğitim Araştırmalarının İncelenmesi. *İlköğretim Online*, 15(4), 1076-1089. DOI: 10.17051/io.2016.06677

Kılıç, C. (2021). Engellilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları: Bibliyometrik Haritalama. *ETÜ Sentez İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. Sayı: 5, 1-18. DOI : 10.47358/sentez.2021.21

Huffman, M. D., Baldridge, A., Bloomfield, G. S., Colantonio, L. D., Prabhakaran, P., Ajay, V. S., et al. (2013). Global cardiovascular research output, citations, and collaborations: A time trend bibliometric analysis (1999–2008). *PLoS One*, 8(12), 7.

Lin, W. Y. C. (2012). Research status and characteristics of library and information science in Taiwan: a bibliometric analysis. *Scientometrics*, 92(1), 7–21.

Yılmaz, K. (2021). Sosyal Bilimlerde ve Eğitim Bilimlerinde Sistemik Derleme, Meta Değerlendirme ve Bibliyometrik Analizler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(2), 1457-1490.

Zhuang, Y. H., Liu, X. J., Nguyen, T., He, Q. Q., & Hong, S. (2013). Global remote sensing research trends during 1991–2010: a bibliometric analysis. *Scientometrics*, 96(1), 203–219.